CZU 347.71:341:004

UTILIZAREA TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ÎN DOMENIUL ARBITRAJULUI COMERCIAL INTERNAȚIONAL: PERSPECTIVE ȘI PROVOCĂRI

Diana LAZĂR, *dr., lect. univ.*
Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: *The international pandemic caused by the COVID-19 virus has impacted many areas of activity, including the international commercial arbitration. In the midst of the lockdown, the use of information technology in the arbitral proceedings has unveiled the potential of the online alternative dispute resolution methods, which respond to business needs for continued dispute resolution. Still, the use of technologies and the online proceedings may result into legal issues related to the efficiency of the arbtiral award and the arbitral proceedings, since the ultimate role of the arbitration ist o give effect to an enforceable arbitral award.*

Keywords: *ODR, online arbitration, online alternative dispute resolution, e-arbitration.*

Arbitrajul internațional, afirma Prof. Pierre Lalive, este „opera practicienilor, dar și a judecătorilor și a cercetătorilor” [15, pp. 15-26], or principalele evoluții ale instituției arbitrajului comercial internațional și a procedurii de arbitraj în general, se datorează activității, implementării practice și accepțiunii pe care participanții la actul de arbitraj o conferă acestuia. Procesul dezvoltării instituției arbitrajului este o continuă căutare a unui compromis între procesele formale, contencioase, axate pe protejarea și valorificarea dreptului de acces la justiție și deziderateле de celeritate, specificitate și grijă pentru performanța comercială a afacerilor și adaptarea la contextul modern cu o evoluție mai alertă în ultimele decenii. De-a lungul secolelor, instituția arbitrajului comercial internațional a trecut prin diverse metamorfoze, finalitatea primară fiind satisfacerea necesităților *societas mercatorum,* adică conglomeratul de actori ai comerțului internațional, principalii beneficiari și solicitanți ai acestei forme de justiție alternativă a instanțelor jurisdicționale de stat.

Pandemia provocată de virusul Covid-19 a supus unor noi provocări activitatea de înfăptuire a justiției, iar arbitrajul comercial internațional s-a confruntat cu solicitarea de a demonstra capacitatea sa de flexibilitate, inovare și adaptare la noile condiții de instrumentare la distanță a procedurii de arbitraj. Tehnologiile informaționale au penetrat de cel puțin două decenii organizarea arbitrajelor comerciale internaționale, însă, doar ca o măsură supleantă, solicitată de părți, fie ca o modalitate de soluționare a litigiilor pentru cauze de mică valoare, fie pentru unele tipuri de litigii specifice (numele de domenuri internet etc.).

În condiția pandemiei, dar și a sistării, timp de aproape 3 luni, între martie și iunie 2020, a activităților cu prezența fizică, în marea majoritate a țărilor lumii, instituțiile permanente de

arbitraj au restricționat interacțiunea cu secretariatul lor, au restricționat ținerea ședințelor față-în-față cu părțile și tribunalul arbitral și au recurs la măsuri sanitare de protecție și prevenție. În condițiile respectării dreptului părților la un proces echitabil și a cerințelor inerente eficacității actului de justiție prin arbitraj, continuarea procedurilor arbitrale a devenit însă imperativă, chiar și în condiții restrictive de interacțiune personală directă. Aceasta a condus la dinamizarea utilizării de tehnologii informaționale, la analizarea locului și impactului utilizării noilor tehnologii asupra condițiilor de eficacitate a actului de arbitraj în sine, dar și la cercetări privind sfidările de ordin juridic și funcțional generate de acest nou context.

A. Precizări definitorii privind arbitrajul comercial internațional

Arbitrajul comercial internațional este considerat metoda de predilecție pentru soluționarea litigiilor survenite din raporturi de comerț internațional. Justiție privată, de origine contractuală și cu funcții jurisdicționale, arbitrajul constituie astăzi o realitate juridică omniprezentă: este consfințit prin instrumentele de reglementare internaționale și naționale; investit prin convenție arbitrală în virtutea principiului autonomiei de voință de subiecții de drept privat, în special de comercianți; acceptat și integrat prin jurisprudența evolutivă și din ce în ce mai uniformizată a instanțelor de drept comun și propagat de organizații internaționale interguvernamentale.

Într-o continuitate logică, proprie naturii juridice a arbitrajului, performanța acestuia se întemeiază pe eficacitatea a două socluri constitutive: convenția arbitrală, izvor de competență și drept aplicabil, semn al naturii contractuale a arbitrajului, și sentința arbitrală, finalitate și scop intrinsec al misiunii arbitrilor, purtătoare de dispozitiv înfăptuitor de justiție pentru părți, semn al caracterului jurisdicțional atribuit instituției arbitrale. Astfel, eficacitatea actului de arbitraj constituie gajul existenței și dezvoltării arbitrajului, or producerea efectelor juridice proprii sentinței arbitrale este supusă recunoașterii de drept a acestor efecte și admiterea lor, aceasta fiind o prerogativă exclusivă a statului, în virtutea principiului suveranității și a teritorialității legilor [6, pp. 12-13]. Arbitrajul comercial există pentru „a servi omului de afaceri” și, dacă nu ar reuși să atingă acest scop, nu ar merita să fie obiect de studiu. [16, p.86]

În cazul când actul de arbitraj nu corespunde cerințelor de eficacitate impuse în context internațional, dar și național, acesta riscă să își dizolve utilitatea sa, consacrată în ultimul secol. Astfel, recurgerea la tehnologii informaționale în procesul arbitral poate răspunde provocărilor de celeritate, de inovare, dar cât sunt acestea de compatibile cu standardul de eficacitate pe care trebuie să îl asigure arbitrajul comercial internațional părților, precum și statelor în care aceste efecte vor solicita recunoaștere și executare?

Pornind de la principiul *In Favorem Arbitrandum*, obiectivul instanțelor arbitrale și, implicit, al arbitrilor și părților este orientat spre a atinge o eficiență și eficacitate maximă a actului de arbitraj. Eficacitatea arbitrajului urmărește, în principal, realizarea scopurilor reale ale acestuia conform legii, adică producerea efectelor așteptate de părți și calitatea realizării acesteia; iar în căutarea eficienței ne vom preocupa de rentabilitatea și buna operaționalitate a șirului de acțiuni întreprinse de la înaintarea unei cereri de arbitraj până la pronunțarea unei sentințe arbitrale sau chiar până la executarea benevolă sau silită a acesteia, ceea ce reprezintă punctul culminant al actului de înfăptuire a justiției. Acest obiectiv de eficacitate internațională a sentințelor arbitrale străine este piatra de temelie a Convenției de la New York din 1958 privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, care a instituit un cadru internațional uniformizat, considerat, pe bună dreptate, „sistemul cel mai evoluat, înlocuind arbitrariul prin obiectivitate” [4, pp. 13-6]. La 62 ani de la semnarea Convenției, sistemul convențional reglementat rămâne a fi omogen, coerent și cu aplicabilitate extinsă, în 165 state[3]. Sistemul Convenției de la New York este caracterizat prin specificitatea normelor, instituțiilor juridice, a subiecților și domeniului de aplicare, dar și prin capacitatea de a genera principii și practici de aplicare uniformizate, toate contribuind la asigurarea unui circuit internațional al efectelor sentințelor arbitrale [14, p. 48].

[3] Conform datelor: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2 Consultat la 9 octombrie 2020.

Problematicile actuale privind utilizarea tehnologiilor informaționale, a noilor metodologii de instrumentare a procedurii arbitrale, în contextul pandemiei cauzate de virusul Sars-cov-2, nu sunt prevăzute direct de normele tratatului, ceea ce suscită necesitatea de interpretare a normelor convenției, prin prisma contextului modern, pentru a determina aplicarea cerințelor de regularitate ale Convenției. Or, o sincronizare internațională a accepțiunilor și tratărilor aduse normelor convenției, în coroborare cu normele de actualitate din dreptul internațional și dreptul național, pot crea un context de aplicare continuă a tratatului internațional de referință.

B. Cadrul normativ și utilizarea tehnologiilor informaționale și metodelor online în arbitrajul comercial internațional

Conceptul de soluționare online a disputelor nu este unul nou, fiind în centrul atenției cercetătorilor, al practicienilor, dar și al forurilor internaționale specializate, încă din 1996, când Comisia Organizației Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional (UNCITRAL) a elaborat prima ediție a Legii model privind comerțul electronic [7]. De asemenea, Legea model privind comerțul electronic din 1996, Legea model privind semnăturile electronice din 2001 sau Principiile UNIDROIT privind contractele de comerț internațional din 2010, cu modificările din 2016, sunt relevante pentru reglementarea e-arbitrajelor. Arbitrajul online, sau e-arbitrajul, se poate prevala de prevederile Legii model UNCITRAL privind arbitrajul comercial internațional, emisă în 1985, cu modificările din 2006, text preluat în zeci de legislații naționale, inclusiv de Republica Moldova, Ucraina, Federația Rusă etc. Convenția de la New York din 1958 cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine are o convergență asupra arbitrajului online sau procedurii arbitrale electronice, constituind standardul internațional de regularitate pentru producerea efectelor extrateritoriale a sentințelor arbitrale străine.

După o serie de lucrări și convenții intermediare referitoare la comunicațiile electronice în soluționarea alternativă a litigiilor comerciale, în 2017, UNCITRAL a emis o „*Notă tehnică privind soluționarea online a disputelor*" [8]. Potrivit acestei note, un sistem online de soluționare a disputelor trebuie să respecte următoarele principii esențiale: echitate, respectarea dreptului la un proces echitabil, transparență și responsabilitate. Se conștientizează totodată că, odată ce numărul tranzacțiilor în comerțul electronic a crescut vertiginos, implicând persoane fizice sau întreprinderi mici și mijlocii, se impune necesitatea de a dezvolta sisteme on-line credibile, simple, rapide și eficiente, dar și accesibile în privința costurilor [13, p.445].

Arbitrajul online a început a fi pe larg utilizat pentru litigiile privind numele de domeniu, sub auspiciile Corporației de atribuire a numelor și numerelor în internet („ICANN"), cu peste zece mii de litigii soluționate. Uniunea Europeană a avansat implementarea metodelor online de soluționare a litigiilor în materie de dreptul consumatorilor [20] și crearea unei platforme online de soluționare a litigiilor, dar și pentru cererile cu valoare redusă [21].

Arbitrajul online, denumit și „e-arbitraj" sau „arbitraj prin internet" este un component major al categoriei de „metode online de soluționare a disputelor". Arbitrajul on-line poate fi definit ca fiind un proces arbitral organizat integral on-line, cu utilizarea tehnologiilor informaționale pentru desfășurarea etapelor de procedură arbitrală [8]. Audierile, dezbaterile și susținerile, prezentarea probelor, audierea martorilor și a experților, depunerea documentelor – toate acestea se pot desfășura on-line, la distanță, prin utilizarea videoconferințelor, a tehnologiilor de vizualizare, transmisiune, traducere sincronă etc.

Avantajele arbitrajului online includ diminuarea costurilor, celeritatea procesului, excluderea problemelor de logistică etc. Dezavantajele presupun absența interacțiunii față-în-față, dar și precaritatea adusă eficacității sentinței arbitrale emise. Arbitrajul comercial internațional este supus obligației de respectare a principiului de contradictorialitate, dreptului la un proces echitabil, capacitatea justițiabilului de a-și prezenta efectiv cauza și a cerințelor de eficacitate prevăzute de *lex arbitri* sau legea sediului arbitrajului.

Arbitrajul online poate fi organizat între companii sau societăți comerciale, fiind denumit arbitraj „*B2B*", „*business to business*" sau între societăți și consumatori, adică „B2C", „*business to consumer*". Din 2016, odată cu lansarea tehnologiei *blockchain,* s-a conturat o nouă formă a

arbitrajului la distanță, denumite „*arbitrajele blockchain*". Această nouă tehnologie capătă amploare grație potențialului său de a asigura un înalt grad de credibilitate. Inițial utilizată pentru emisiunea de cripto-valută, tehnologia *blockchain* impune ținerea unei trasabilități imposibil de a fi alterată sau modificată, deoarece înregistrează o serie de operațiuni, în ordinea survenirii, cu toate informațiile critice, care se stochează într-un număr mare si nedeterminat de servere și locații ceea ce o face imposibil de a fi coruptă [9]. Specifice acestei tehnologii, platformele de arbitraj online „*Kleros*", „*ArbBlock*" sau „*CodeLegit*" cuprind reguli specifice arbitrajului, proceduri scrise, dar și liste proprii de arbitri, autorități de nominare etc.

Multe dintre instituțiile reputate de arbitraj, precum Institutul de Arbitraj Internațional din Stockholm, Curtea de Arbitraj Internațional de la Paris, Centrul de Arbitraj Internațional din Hong Kong, Curtea de arbitraj comercial internațional de pe lângă Camera de Comerț a Federației Ruse, dar și ICSID (Centrul internațional de reglementare a disputelor de investiții), dispuneau de reguli privind desfășurarea online a proceselor arbitrale, de sisteme de gestionare a cauzelor arbitrale, de platforme proprii de instrumentare a procedurilor, de organizare a audierilor și dezbaterilor, dar și de sisteme de securitate informațională și, mai nou, de proceduri de protecție a datelor cu caracter personal și a confidențialității procesului arbitral online.

În 2020, imediat după declanșarea pandemiei, a fost publicat Protocolul de la Seul privind conferințele video în arbitrajul internațional [23], precum și Protocolul privind securitatea cibernetică în arbitrajul internațional[12], și alte documente de *soft-law* care dezvoltă standarde și practici pentru instrumentarea procesului arbitral în regim online [24, pp. 68-71].

Protocolul de la Seul reprezintă un îndrumar privind examinarea online a martorilor, dar nu reprezintă un ghid complet privind organizarea unui arbitraj online. Anexa 1 a Protocolului de la Seul cuprinde specificații tehnice utile privind selectarea unei tehnologii informaționale ideale din punct de vedere tehnic, pentru arbitrajul comercial internațional. Protocolul privind securitatea cibernetică în arbitrajul internațional, elaborat de ICCA (Consiliul pentru Arbitrajul Comercial Internațional), urmărește oferirea unui cadru rezonabil de măsuri de securitate a informației pentru cauze arbitrale individuale, a unor recomandări practice privind analiza riscurilor de securitate și identifică modalități de gestionare a acestor riscuri.

În perioada declarării situației excepționale cauzate de pandemia Covid19, între lumile martie – iunie 2020, majoritatea instituțiilor permanente de arbitraj comercial internațional s-au reorientat spre utilizarea tehnologiilor informaționale în activitatea lor. Potrivit misiunii sale jurisdicționale, stabilite inclusiv prin prevederile regulamentelor instituțiilor de arbitraj permanente, tribunalul arbitral și secretariatele au obligația de a organiza procedurile arbitrale într-un mod eficient, cât mai bine organizat din perspectiva timpului, a costurilor și a eficacității actului de arbitraj. [11] Prof. Th.E.Carbonneau [5, p.38] evidențiază că sentința arbitrală apare ca un act final de *functus officio,* ce încheie activitatea și desesizează de competență tribunalul arbitral, având, în final, sarcina de a demonstra eficiența activității jurisdicționale arbitrale, iar autorii A. Redfern și M. Hunter atribuie misiunea respectivă arbitrilor, care „trebuie să depună toate eforturile" pentru ca sentința să își poată produce efectele [19, nota 10-06].

Astfel, în condițiile extraordinare de restricționare a interacțiunii fizice și de limitare a întrunirilor față-în-față, este evidentă acționarea întru adaptarea mijloacelor și tehnicilor la noul context de actualitate, cu facilitarea organizării în continuare a actului de justiție, în aceleași condiții de eficacitate și de respectare a standardelor unui proces echitabil, însă în condiții de maximă siguranță epidemiologică. Reacția și acțiunile întreprinse în rezultatul declanșării pandemiei în martie 2020 de cele mai recunoscute instituții permanente de arbitraj comercial internațional sunt elocvente în acest sens:

Curtea de Arbitraj Internațional de pe lângă Camera Internațională de Comerț de la Paris (ICC) a emis în aprilie 2020 o „*Notă cu recomandări și protocoale privind măsuri de gestionare a efectelor pandemiei Covid-19"* [10], pentru continuarea procedurilor arbitrale și organizarea activităților Curții. Curtea a stabilit tehnici de management a cauzelor pentru a face arbitrajul mai eficient și echitabil, fiind interpretate normele Regulamentului de arbitraj în sensul utilizării

tehnologiilor informaționale, a modalităților virtuale de comunicare și distribuire a materialelor, documentelor și actelor procedurale. Astfel, potrivit art.3, alin.(2) al Regulilor ICC de Arbitraj, este admisibilă depunerea cererii de arbitraj și a documentelor aferente în formă electronică, termenii de referință pot fi semnați electronic, iar notificările secretariatului, și din partea părților pot fi instrumentate integral prin mijloace electronice. Cu privire la sentința arbitrală, Curtea Internațională de Arbitraj a ICC indică că, atunci când *lex arbitri* impune cerințe obligatorii privind forma sentinței arbitrale, părțile pot să convină ca sentințele să fie semnate de arbitri și părți, ori fiecare dintre ele să semneze câte un exemplar, acestea urmând a fi adunate împreună într-un singur document, care va fi trimis ca document electronic părților, ceea ce permite înregistrarea notificărilor. Totuși, părțile sunt încurajate să convină prin convenție despre emiterea unei sentințe electronice. Organizarea audierilor și dezbaterilor arbitrale trebuie să fie decisă de tribunalul arbitral, secretariat și părți, în fiecare caz în parte. Dacă părțile convin la organizarea sesiunilor virtuale, acestea urmează să agreeze și să stipuleze detalii tehnice și organizaționale pentru buna implementare a sesiunilor virtuale. Dacă însă tribunalul arbitral dispune organizarea audierilor și dezbaterilor prin sesiuni virtuale, fără acordul părților, tribunalul arbitral trebuie să analizeze dacă o asemenea încheiere sau ordin de procedură va fi sau nu executoriu conform art.42 al Regulamentului ICC de arbitraj și al prevederilor *lex arbitri*.

Pentru organizarea de videoconferințe, ICC recomandă o serie de platforme opționale, printre care: *Microsoft Teams, Skype fror Business, Zoom, GoToMeeting, Vidyocould* etc., care permit conectarea mai multor părți în videoconferință, conțin funcționalități audio și video, modalități de distribuire a vizibilității ecranelor etc. Anexa I a Notei ICC cu recomandări cuprinde o listă de verificare pentru protocolul privind audierile virtuale în cadrul arbitrajului ICC. [10]

Un aspect critic, inerent utilizării platformelor de videoconferință, îl constituie securitatea cibernetică a acestora, ceea ce afectează atributul confidențialității, aflat în corolarul avantajelor atribuite arbitrajului comercial internațional. Obligația de confidențialitate este activă și plenar executorie pentru părți și tribunalul arbitral, inclusiv și pentru audierile online. Totuși, înregistrarea online, video, audio a sesiunilor virtuale de audieri sau dezbateri urmează a fi supusă convenției părților și consemnată în procesul verbal al ședinței. Unele cerințe minime de criptare sunt recomandate pentru a proteja integritatea și securitatea audierilor virtuale contra unor piraterii sau accesului ilicit.

Nota ICC cu recomandări privind măsurile de minimizare a impactului pandemiei Covid-19 cuprinde modele de convenție privind confidențialitatea audierilor virtuale, privind eticheta online, privind cerințe de organizare a unui proces echitabil, în condiții online, precum și cu referire la prezentarea probelor, examinarea martorilor și experților în procesul de arbitraj online.

Curtea Internațională de Arbitraj de la Londra (LCIA), Centrul Internațional de Reglementare a Litigiilor din investiții (ICSID), Centrul de Arbitraj Comercial din Hong Kong (HKIAK), Centrul Internațional pentru soluționarea litigiilor din Seul, Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camerele de Comerț și Industrie ale Ucrainei, Federației Ruse, de asemenea au inițiat protocoale interne de organizare a procedurilor arbitraje prin utilizarea mijloacelor tehnologiei informației, platformelor online accesibile pentru buna funcționare a instituțiilor respective.

C. Platformele de gestionare online a cauzelor arbitrale

Camera de Comerț de la Stockholm *(SCC)* a implementat digitalizarea procedurilor arbitrale ale Institutului de Arbitraj sub auspiciile sale încă din 2013, ceea ce a permis Curții să fie perfect funcțională pe perioada restricțiilor impuse în pandemie. În acest sens, o platformă digitală sigură (www.perma.cc) a fost dezvoltată și pusă în funcțiune încă din septembrie 2019. Platforma servește pentru comunicarea între părți, tribunalul arbitral și secretariat, pentru distribuirea materialelor și documentelor, pentru notificările și încheierile procedurale, dar și pentru încărcarea dovezilor etc., precum și pentru organizarea audierilor pe cauzele instrumentate în SCC. Această platformă este susținută de protocoale de securitate cibernetică de standard înalt și a fost pusă la dispoziție gratuit inclusiv pentru arbitrajele ad-hoc, ca serviciu complementar al SCC în timpul pandemiei.

Reușita demonstrată de Institutul de arbitraj de pe lângă Camera de Comerț din Stockholm prin instrumentarea cauzelor arbitrale pe o platforma digitală, special dezvoltată și construită potrivit standardelor de securitate, de protecție a datelor cu caracter personal, de asigurare a confidențialității, de menținere a standardelor privind organizarea unui proces echitabil, cu asigurarea unei eficacități de timp, costuri și eforturi a constituit un model de referință în perioada pandemiei. În consecință, mai multe companii specializate în servicii aferente cauzelor arbitrale, dar și instituții permanente de arbitraj s-au angajat în examinarea pre-rechizitelor pentru o „platformă de gestionare online a cauzelor arbitrale", care ar corespunde principiilor și cerințelor specifice procesului arbitral.

Potrivit proiectului „Protocolului privind gestionarea online a cauzelor în arbitrajul internațional", elaborat de grupul de lucru pentru adoptarea tehnologiilor în arbitrajul internațional, [18], o platformă de e-arbitraj ar trebui să cuprindă următoarele secțiuni de funcționalitate:

a) *Depunere electronică a documentelor* – platforma trebuie să ofere posibilitatea părților de a depune, schimba, transmite, distribui documente, dovezi, acte prin intermediul unui serviciu accesibil prin intermediul platformei, cu evitarea cazurilor când capacitatea de recepție a emailurilor este limitată, când anumite documente nedescărcate în timpul alocat sunt perimate și pierdute, ori când afluența expedierilor poate crea confuzie și lipsa de trasabilitate a documentelor și probelor.
b) *Depozitar de documente* – platforma va acorda accesul permanent doar părților și reprezentanților acestora, secretariatului și arbitrilor; poate fi menținut pe toată perioada procedurii arbitrale, prin acces online, în regim „*cloud*", sau cu posibilitatea de a înregistra fișierele pe serverele părților.
c) *Sistem de gestionare „cap-coadă"* – această evidență a trasabilității acțiunilor referitoare la o cauză arbitrală va cuprinde atât acțiunile de schimb de documente, de date, de notificări, înregistrarea datei, orei, acțiunii privind vizualizarea, recepționarea, reacționarea la o anumită notificare, corespondență, acțiune procesuală etc. Sistemul de trasabilitate va permite și funcționalitatea de a avea cutii de mesagerie private între părți, de consultare separată etc. Acest sistem de gestionare trebuie să fie proiectat „cap-coadă", de la prima interacțiune cu platforma, până la încheierea procedurilor arbitrale. Alinierea tehnologiei *blockchain* la acest sistem ar putea acorda un plus de certitudine și opozabilitate instrumentărilor electronice a cauzelor în arbitraje online.
d) *Soluționarea online a litigiilor* – o etapă distinctă în care se vor consolida funcționalități suplimentare pentru a asigura organizarea sesiunilor video, audierilor, a interactivității și contradictorialității în procesul arbitral.

Protecția datelor și securitatea cibernetică se va asigura prin criptarea informațiilor, iar gestionarul platformei trebuie să dețină controlul asupra cheilor de criptare. Standardele de securitate cibernetică recomandate sunt ISO27001, ISO27017, ISO27018. Dreptul de acces la datele păstrate pe serverele platformei urmează a fi supuse categoriei de acces, conform statutului procesual, dar și perioadei de timp stabilite, conform unor parole de acces. Platforma trebuie să dețină protocoale pentru a arhiva documentele șterse, pentru a le putea reutiliza dacă eliminarea a avut loc accidental.

În plus, în jurisdicțiile naționale, instituțiile arbitrale permanente se vor supune inclusiv prevederilor legislației cu privire la protecția datelor cu caracter personal. În Uniunea Europeană, începând cu mai 2018, a intrat în vigoare Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date [22], iar alte state dispun de reglementări proprii în această privință.

D. Considerațiuni privind eficacitatea arbitrajului comercial internațional online

Convenția de la New York din 1958 cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine stabilește condițiile de regularitate pentru producerea efectelor juridice ale convențiilor arbitrale și ale sentințelor arbitrale străine. Arbitrajul online și subsecvent, procedura

arbitrală electronică trebuie să respecte cerinţele stabilite de Convenţia de la New York din 1958, acestea fiind aplicabile în 159 state ale lumii, asigurând astfel eficacitatea sentinţelor arbitrale emise. Convenţia de la New York din 1958 stipulează regulile materiale pentru încuviinţarea efectelor extrateritoriale ale sentinţelor arbitrale străine, reguli ce pot constitui temeiuri de refuz al recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale străine pe teritoriul oricărui din statele parte la Convenţie. În art. V al Convenţiei se reglementează restrictiv 5 temeiuri care pot fi invocate de pârât şi altele 2 ce pot fi invocate de pârât şi *ex officio* de instanţă pentru a refuza efectele sentinţelor arbitrale străine. De asemenea, Convenţia stipulează un regim internaţional de eficacitate a convenţiei de arbitraj, printr-o normă materială de la art. II ce prevede condiţia de formă scrisă şi efectele atât ale clauzei compromisorii, cât şi ale compromisului. [25, p. 7] Pe lângă meritul de a fi uniformizat cerinţele pentru eficacitatea internaţională a sentinţelor, tratatul internaţional instituie un standard unic de control al regularităţii sentinţelor arbitrale străine, supus unor reguli stricte de interpretare şi aplicare, inclusiv principiul *in favorem arbitrandum, in favorem executionem,* prezumţia de regularitate etc.

Cele mai esenţiale problematici relevate de arbitrajul online, sau e-arbitraj, sub aspectul eficacităţii actului de arbitraj comercial internaţional cuprind: eficacitatea convenţiei arbitrale încheiată prin mijloacele comunicaţiilor electronice, respectarea condiţiei de asigurare a respectării drepturilor la un proces echitabil părţilor în procesul arbitral şi prevalarea de mijloace egale de apărare a drepturilor şi intereselor, asigurarea contradictorialităţii în procedura arbitrală online, respectarea voinţei părţilor privind formarea tribunalului arbitral, organizarea procedurii arbitrale. În plus, abaterile ce ţin de principiul general de procedură *audi et alteram partem*, adică dreptul părţilor la un proces echitabil, sau principiul contradictorialităţii, pot constitui motiv de invocare a limitei de ordine publică, în temeiul lit.a), alin.(2), art. V al Convenţiei de la New York din 1958.

Chiar dacă arbitrajul online a fost propulsat în centrul atenţiei din cauza pandemiei, utilitatea şi necesitatea noilor tehnologii informaţionale în arbitrajul comercial internaţional a fost demonstrată, fiind solicitate garanţii şi standarde care vor asigura eficacitatea instituţiei arbitrale în noul context de digitalizare a metodelor alternative de soluţionare a litigiilor. Convenţia de la New York are prerogativa de a fi instituit un cadru internaţional uniformizat de circulaţie internaţională a sentinţelor arbitrale. În noul context, se invocă provocator sintagma expreşedintelui Curţii Internaţionale de Justiţie, judecătorul Stephen Schwebel privind Convenţia de la New York, "*It works*."(„Lucrează”), dar, în acest caz, cu semnul întrebării. [3, p. 21]

Bibliografie:

1. AMRO, Ihab. *Online Arbitration in theory and in practice: a comparative study of cross-border transactions in common law and civil law countries*. Cambridge Scholars Publishing, 2019. 285 pag. ISBN 1-5275-1591-5
2. ANTAKI, Nabil, PRUJINER, Alain. *Arbitrage commercial international*. Colloque, Université Laval, Montréal: Wilson & Lafleur, 1986. 471 p. ISBN 2-89127-047-9
3. BORN, Garry. *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials*. Haga: Kluwer Law International, 2001. 1149 p. ISBN 1571051740
4. CĂPĂŢÎNĂ, O. Circulaţia transnaţională a sentinţelor arbitrale. In: *Revista de drept comercial*. 1997, nr. 12, p. 3-15. ISSN: 2668-6872
5. CARBONNEAU, Th. E. *Law and Practice of Arbitration.* Fifth edition. New York: JurisNet LLC, 2014. 730 p. ISBN 978-1937518363
6. COJOCARU, V. *Recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti străine în materie civilă în Republica Moldova*. Chişinău: CEP USM, 2007. 278 p. ISBN 978-9975-70-100-6
7. Comisia Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comerţului Internaţional, Legea-model privind comerţul electronic, 12 iunie 1996 [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce
8. Comisia Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comerţului Internaţional, Notă tehnică privind soluţionarea online a disputelor, 2016 [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://uncitral.un.org/en/texts/onlinedispute/explanatorytexts/technical_notes

9. DERRIC, Yeoh. Is Online Dispute Resolution The Future of Alternative Dispute Resolution? In: *Kluwer Arbitration Blog* [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/03/29/online-dispute-resolution-future-alternative-dispute-resolution/
10. ICC Guidance note on possible measures aimed at mitigating the effects of the COVID-19 pandemic [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://iccwbo.org/publication/icc-guidance-note-on-possible-measures-aimed-at-mitigating-the-effects-of-the-covid-19-pandemic/
11. ICC International Court of Arbitration, Arbitration Rules, 1.03.2017 [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://iccwbo.org/publication/arbitration-rules-and-mediation-rules/
12. International Council for Commercial arbitration, The ICCA Reports No.6, ICCA-NYC BAR-CPR Protocol On Cybersecurity In International Arbitration, 2020 [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: http://documents.ny cbar.org/files/ICCA-NYC-Bar-CPR-Cybersecurity-Protocol-for-International-Arbitration-Electroni c-Version.pdf
13. KAUFMANN-KOHLER, Gabrielle. Online Dispute Resolution and its Significance for International Commercial Arbitration. In: *Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution. Liber Amicorum in honour of Robert Briner*, ICC Publishing, Publication 693, 948 p. ISBN 9284213541
14. LAZAR, Diana. *Eficacitatea internațională a sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York din 1958*. Teza de doctorat în drept. Chișinău, 2016
15. LALIVE, Pierre. L'importance de l'arbitrage commercial international. In: N.Antaki, A. Prujiner, *Arbitrage commercial international*,Colloque, Université Laval, Montréal: Wilson & Lafleur, 1986, p. 15-26. ISBN 2-89127-047-9
16. MUSTILL, Justice. *The New Lex mercatoria: The first twenty-five years*. In: International Arbitration, 1988, nr.2, p.86-119. ISSN 0957-0411
17. Protocol on cybersecurity in international arbitration (2020 EDITION) (2020) [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: http://documents.ny cbar.org/files/ICCA-NYC-Bar-CPR-Cybersecurity-Protocol-for-International-Arbitration-Electroni c-Version.pdf
18. Protocol for online case management in international arbitration, iulie 2020 [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://protocol.techinarbitration.com/p/1
19. REDFERN, Alan et al. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Londra: Sweet & Maxwell, ed.4-a, 660 p. ISBN 0421862408
20. Regulamentul (UE) nr. 524/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea online a litigiilor în materie de consum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE. [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/LSU/?uri=CELEX:32013R0524
21. Regulamentul (CE) nr. 861/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă. [online] [citat 10.10.2020]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/LSU/?uri=CELEX: 32007R0861
22. Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European şi al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32016R0679
23. Seoul Protocol on Video Conferencing in International Arbitration, [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: http://www.kcabinternational.or.kr/user/Board/comm_notice. do?BD_NO= 172&CURRENT_MENU_CODE=MENU0015&TOP_MENU_CODE=MENU0014
24. SHOPE, Mark. The international arbitral institution response to Covid-19 and opportunities for online dispute resolution. In: *Contemporary Asia Arbitration Journal*. 2020, pp. 67-83. ISSN 1999-9747 [online] [citat 10.10. 2020]. Disponibil: https://ssrn.com/abstract=3616612
25. КАРАБЕЛЬНИКОВ, Б.Р. *Международный коммерческий арбитраж*. Москва: Инфотропик Медиа 2012. 576 p. ISBN 978-5-9998-0112-8